آی خانـم

به‌مناسبت گشایش تالار آی‌خانم موزیم ملی افغانستان

کابل : جوزای ۱۳۶۰

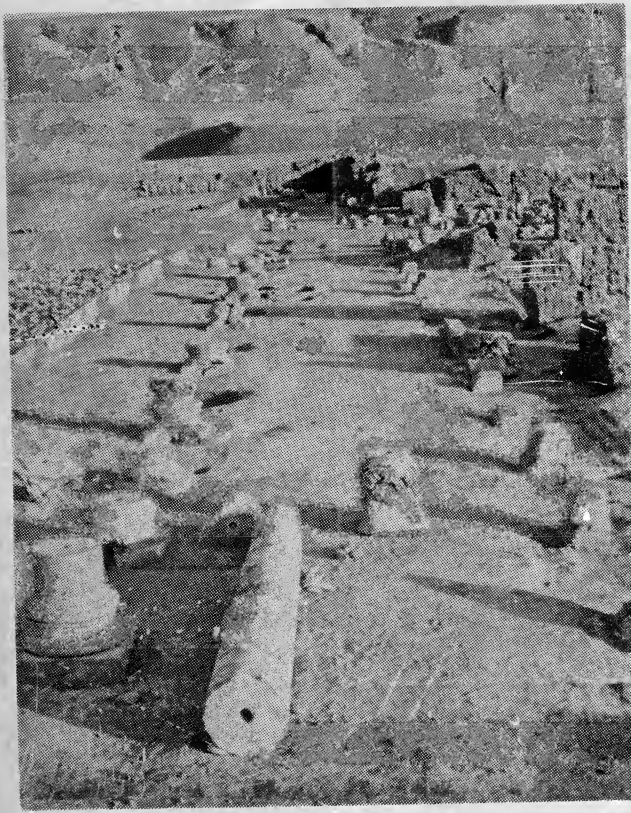

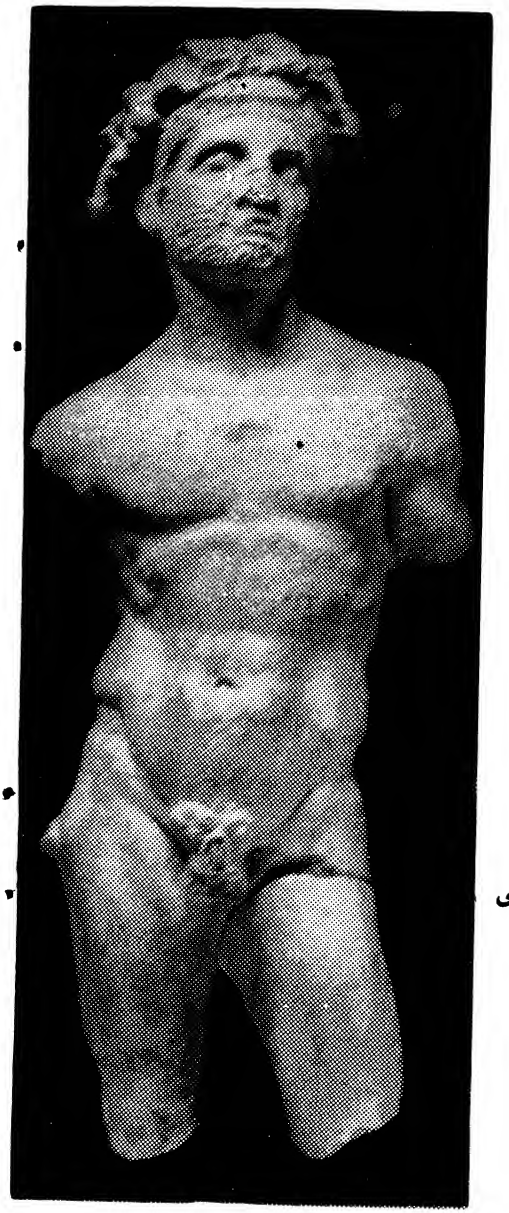

هیکل ناقص

وزارت اطلاعات
و
کلتور

ریاست کوشانی،
باستان‌شناسی وموزیمها

از انتشارات :
مرکز بین‌المللی تحقیقات کوشانی

تصویر صفحهٔ اول پشتی:
پلوستون قصر

PROPERTY OF ABSCO
10271

دآی خانـم د آ ثار رود ننـدار تو ن د پرانستلو په مناسبت د اطلاعاتو او کلتور وزارت کلتوری معین عبدالقادر آشنا پیغام

انقلابی او قهرمان افغانستان له پیرو پخوانیو زمانو را هسی دیوه غنی او شتمن فرهنگ او کلتور لرونکی دی زمونـږ د گران او لرغونی هیواد خلکـو دتولو قومونو او ملیتو نـو د پیړیو او کلونو په اوږدو کی د دغه فرهنگ په جوړولو کی پراخه برخه اخستی ده چـی زمونږ اصیل ملی فـرهنگ د لرغونو پدیدو د ساحل دځلانده برخو یوه غوره نمونه ده .

سیستان ، طـلا تـپه، آی خا نم . سرخ کو تل . بگرام دلبر زین تپه . قند قستـان بودایی ستوپی . منار جـام لیکنی (کتبی) او داسی نوردباستانی نقشـو پر مـخ دی خاوری دخلکو د خـلا ق ذوق او استعداد دیر ښه ثبوت دی چی لاتر اوسه هـم د دی هیواد د ښار ونو کلیو باندو اودښتو ځلانده لمر په وړاندی ځلیږی .

دٹور دپر تمین انقـلاب ددوهم تکاملی پړاو په پیل سره دافغانستان د دمو کرا تیـک جمهوری حکو مت د اطلاعاتواو کلتور وزارت ددولت دکلتوری پالیسی سره سم «چی حکومت

تاریخی او ژرغونی یاد ګارونه‌او ودانی ټول اسلامی مقد س ځایونه ساتی اود ملی هنر دښکلو صنایعو او خلکـــو د فولکلور د ودی دپاره اړه‌خیزه‌اقدامات او ځارنه کوی »دافغا- نستان دخلکو ګرده مفا خـراو کلتوری ذخایر را ژوندی کوی او په خلکو یی پیژ نی‌څو د دی هیواد دتاریخ دنا- پیژندل شو یو برخو په پیـژندلو کی د محققینو سره زیاته مرسته وکړی .

داطلاعاتو او کلتور وزارت‌پدی برخه کی پراخه قدمونه اخستی دی د کابل ملی موزیم‌چی دخاین امین او دهغه‌فر - هنګ دښمنه باند دشیطا نی‌نقشی سره سم د منځه تللی‌ؤ دو باره احیا شو همدا رنګه‌دافغان او دوست ورور شو - روی اتحاد متخصصینو پـــه‌ګډه همکاری د باختر د آثارو نندار تون پرانستل شو . نن‌وینو چی پوهان محققین او ټول خلك چی دخپل هیـــوادد‌کلتور او فرهنګ سره مینه لری هره ورځ د هغه د لیدو دپاره ورځی .

دادی نن دآی خانم د آثارونندار تون دافغان‌او فرانسوی لرغونی پیژندونکو پەمرستـــه‌دکابل دملی موزیم په تالارکی پرانستل کیږی .

د آی خانم دغه آثار چـــی‌نړیوال شهرت لری د یولوی تمدن څخه نماینده ګی کـوی‌دنړی دلرغون پیژندونکوخاصه توجه یی ځانته جلب کړی ده.

داطلا عات او کلتور وزارت‌دافغانستان د ملی موزیـــم او د بهرنیو هیاتونو د پوهانواو متخصصینو اوهغه برخه - والو څخه چی دای خانم‌دآثارودنندار تون دپرانستلو په لاره کی دهیڅ ډول فداکـاری څخه‌دریغ ندی کړی منه کوی .او د دوی دلازیات بریا لیتو ب‌پەهیله دی .

آی خانم
میعادگاه باستانی تاریخ

کاوش های شهر تاریخی‌در محل آی خانم از سال ۱۳۴۳ تا سال ۱۳۵۷ ادامه‌داشته است . و اینك درسال ۱۳۶۰ برای نمایش کشفیا تآن‌یك تالار موزیم ملی‌باستانی شناسی کابل تخصیص داده‌میشود. این کاوش ها ، با همکاری پیگیر موسسه باستان‌شناسی افغانستان واشترا ك اعضای آن ، توسط هیئت‌باستان شناسی فرانسه در افغانستان صورت گرفته است.

این مقام تاریخی که اکنو ن‌در جهان پر آوازه و نام آور شده است ، به ولایت تخار،درمحل تلاقی رود آمو و رود کوکچه واقع است ، و قریه‌یی‌میباشد موسوم به آی خانم که تا اکنون بهمین نام شهرت‌یافته است . این مقام تاریخی در حقیقت ، یك شهر یونانوباختری است که آنرا اسکندر کبیر جهانکشای مقد ونی ویایکی از نخستین جانشینا ن‌او در قرن چهار م قبل از میلادمسیح بنیان گذاری‌کر ده‌است.

روز گار دوام موجودیت‌این شهر ، چیزی بیشتر از دو صد سال بوده است ، وتابه حدود ۱۴۵ پیش از میلاد

بسیج رونق داشت و دوا م یافت تاآنکه نخستین حملا ت مردم ساکا- در آن دیار صورت گرفت واین‌شهر سقـوط نمود . آخرین دوره تاریخ آن،یعنی روز گار واپسین‌موجود- یت‌این شهر عهدی بـــودرخشان ، در آن زمان تجدید تعمیرات و تزئینات برعمارات‌عامه آن صورت گرفـت و از آن جمله کاخ مرکزی دو لتی‌که در مرکز ناحیه سفلا ی شهر بنا یافته بود مؤید این‌گفته است در این دوره کـــه زمان سلطنت یونانو باختری‌بود فرما نروای آن «اوکراتید سس» نام داشت ، و پهنـــا ی‌قلمرو حکومتش حتی شما ل هند را نیز احتوا می‌کرد (یعنی‌همه آن سر زمین هاکـــه در قرنهای مابعد کوشا نیان‌بران‌مسلط شدند) شاید همیـــــن شهر در طول حدود بیســـت‌سال ، پایتخت امپرا طـــوری پهناور یونانو باختری بـوده‌است که نام آن «اسکندر یـه باختر یا اسکندر یـه آمو» درنوشته‌های یونانی‌در ج شده است .

این شهر پس از آنکـــــه‌سقوط نمود متروك شد و با خاك یك سان گردید دو هزارسال ، در محل آن شهردیگری ساخته نشد .

مواد نمایش در تـا لار سرزمین شرقی باختر بمقصـــد شناسا ندن زمینه های زندگی‌زحمت کشان و تلاش باشنده گان شهر بر گزیده شده‌زمینه‌های زندگی مهاجران یونانی‌و مردمان محلی آن سر زمین ،و اینك توضیحي در گوشـــه کنار آثار مربوطبه‌این نمایشگاه : محل تاریخی .

معماری :

معماری توسط فوتو ها ی‌روی دیوار معرفی گردیده ، و آن کاخ هاست باسلسله‌ستون‌ها وموزا ئیك یعنی نشاند ن پارچه های سنگ بمقصدتصویر سازی بطرز یونانی و نیز ورزش گاه‌که‌باخشت خام آبادشده بود و شر شره آب از سنگ ساخته شده اســـت ومعبد بزرگ که دا رای سطح مرتبه دار است مطابق سبـك‌متداول محلی باختر .

مصالح تزئین‌عمارات ازخشت‌پخته بود . در این تالار ،نمونه این مصالح ، از چندین‌عمارت‌بر داشته شده و نمایش‌داده شده است .

(ا) ـ سنگتراشی :

به شیوه یونان باقیما نده‌پای یك مجسمه بسیار بلند از رب النوع معبد و هم چنـــان‌تزئین محل شر شره آب بـه صورت مجسمه دالفن یعنـــی‌جانور بحری (فوتوی شماره۱) مجسمه های کود کان برهنه‌که کار یکی آن تمام نشـــده است (فوتوی شماره دو م) وثابت میشود که ساختمان و تراشیدن این پیکره ها در همین محل صورت میگر فـت واز جای دیگر آورده نمیشد .

(ب) ـ دیگر هنر ها :

قالب گیری در گچ (شبیه‌به‌آنچه یعدا در گنجینه بگرا م کشف شده است) و همچنـان‌تزئینات از برنج و نیـــز دو مجسمه کوچك ساخته شد ازاستخوان که رب‌النوع دوا م نسل را نشان میـــدهد و آن‌نماینده عقاید محلی باختری می باشد . (فوتوی شماره ۳) وهم یك رب النوع مردانه ساـ خته شده ازسنگ.

ـ فعالیت علمی مرد م :

دو لوحه ساعت نمای‌آفتابی‌ساخته شده از سنگ که یکی آن ازنوع بسیار مکمل است ویه این نمای هنری در جـــای دیگری مربوط به آن عصر و روز گار ، کشف نشده است (فوتوی شماره ٤)

ـ کتیبه ها :

الف : بزبان‌یونانی . کتیبه‌مقبره بروی سنگ وپارچه های متـو ن حکـمـت و فلسفـــه‌یونانی که بارنگك یـــر روی پاپیر وس نگاشته شده ، وهم چنین یك مرتبان سفا لین که بروی آن سه فقره مربوطبه محاسبه و تحویلـــدار ی تحریر یافته (ونام مامـــور انمحاسبه‌دولتی یونا نی و محل

یعنی باختری بر آن مندر ج است .)

ب : یزبان محلی : کتیبـــه‌درج شده بر روی یك پار چه نقره ، غالبا بزبان باختری ، ونگاشته شده به الفبایی کـــه تاکنون کلید قرائت آن معلو م نیست .

ظروف قیمتی :

جعبه‌ساخته ازسنگ باسنگ‌شانی به‌نوع‌محلی (فوتو شماره ۵) (در قرن های مآبعد ، به‌همین‌شیوه و طریق جعبه های‌خاص سنگین به‌مقصد گذاشتن آثاروبقایای بودایی ساخته شده است .)

همچنان عطر دانی سا خته‌شده ازسنگ و رخام به‌مقصد تقدیم به مقابر .

ظروف عادی :

نمونه های زیاد ظـــــروف‌کامل .

این سلسله نخستین بـــه‌تددریج تکمیل خواهد شد .

- Arts mineurs : moulages en plâtre, semblables à ceux que l'on trouvera plus tard dans le trésor de de Bégram; ornements en bronze. Les cultes pratiqués par la population locale sont représentés par deux statuettes en os d'une déesse de la fécondité et par une idole masculine en pierre.

- Activités scientifiques : deux cadrans solaires en pierre, dont l'un d'un modèle très perfectionné, inconnu jusque-là.

- Documents écrits : a) en grec : inscription funéraire gravée sur pierre; fragments de textes philosophiques, écrits à l'envers sur papyrus, jarre portant trois inscriptions comptables qui mentionnent des fonctionnaires grecs et bactriens.

b) en langue locale : inscription incisée sur un lingot d'argent, probablement en langue bactrienne notée dans un alphabet non encore déchiffré.

- Vaisselle de luxe : cassette en pierre avec incrustations, de tradition locale, ancêtre des reliquaires bouddhiques; bouteilles à parfum en albâtre destinées à des offrandes funéraires.

- Vaisselle ordinaire : abondant échantillonage de vases entiers

Cette première série d'objets sera progressivement complétée.

notamment le palais qui occupe le centre de la ville basse. C'est le moment où le royaume gréco-bactrien, sous le règne d'Eucratide, s'étendait sur l'Inde du Nord, occupant le même territoire que celui sur lequel plus tard règneront les Kouchans, et il est possible qu'Aï Khanoum ait été alors pendant une vingtaine d'années la capitale de cet immense empire.

Le choix de documents présenté dans cette "Salle d'Aï Khanoum" vise à illustrer les différents domaines dans lesquels s'est exercée l'activité des habitants d'Aï Khanoum, immigrants grecs et population locale :

- Architecture monumentale : elle est évoquée par les photographies au mur : palais avec sa colonnade et ses mosaïques à la grecque, gymnase en brique crue, fontaine en pierre, grand temple avec plateforme à degrés de tradition locale bactrienne. Des éléments de décor architectural en terre cuite, provenant de plusieurs bâtiments, sont également présentés dans la salle.

- Sculpture en pierre de tradition grecque : pied de la statue colossale de la divinité du temple; gargouilles de la fontaine (dauphin, masque de théatre) statues féminines drapées; statues de jeunes hommes nus dont l'une, inachevée, prouve que ces oeuvres étaient fabriquées sur place et non pas importées.

SALLE D'AI KHANOUM

La fouille d'AI Khanoum, à laquelle est consacrée la nouvelle salle du Musée de Kaboul, s'est déroulée de 1964 à 1978. Elle a été menée par la Délégation Archéologique Française en Afghanistan (D.A.F.A.) avec la collaboration constante de l'Institut Afghan d'Archéologie qui a chaque année délégué un de ses membres sur la fouille.

Le site, qui bénéficie maintenant d'une renommée mondiale, se trouve dans la province de Takhâr, au confluent de l'Amu-Darya et de la Koktcha. Il s'agit d'une ville gréco-bactrienne fondée soit par Alexandre lui-même, soit par l'un de ses premiers successeurs, et dont l'existence se poursuivit durant un peu moins de deux siècles, jusqu'en 145 av. J-C environ, date à laquelle elle fut abandonnée probablement sous la pression des premières invasions Saka. La dernière période de l'histoire de la ville fut apparemment la plus brillante et fut marquée par un vaste programme de reconstructions et d'embellissements qui affecta tous les bâtiments publics,

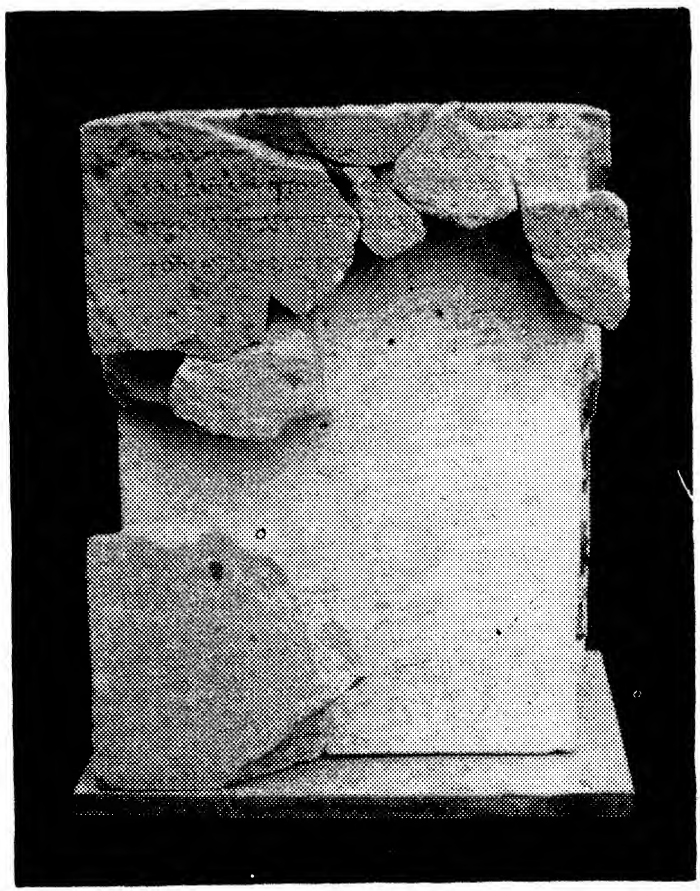

لوحه سنگی از قبرستان

ناوه سنگی

هراکلس

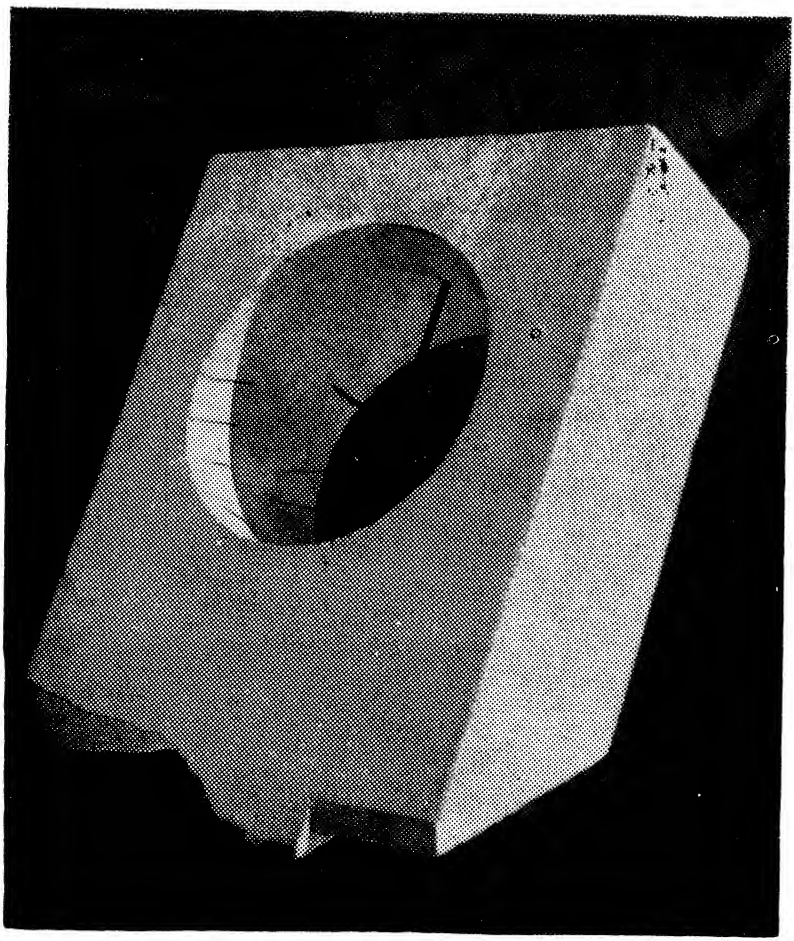

ساعت آفتابی منحصر به‌فرد

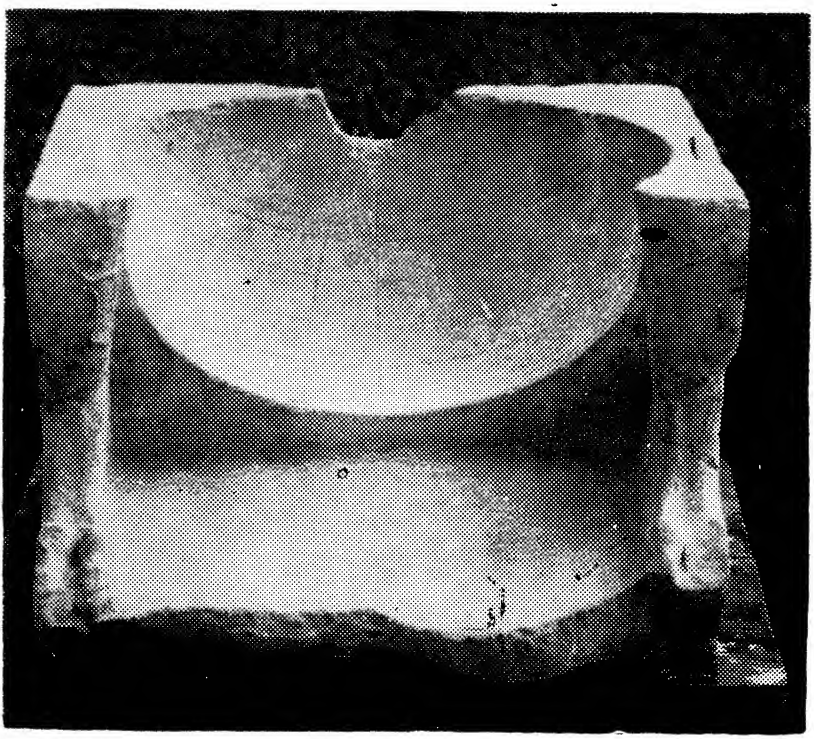

ساعت آفتابی

این عکس نمایانگر کاسه‌جالبی است باسر پوش آن

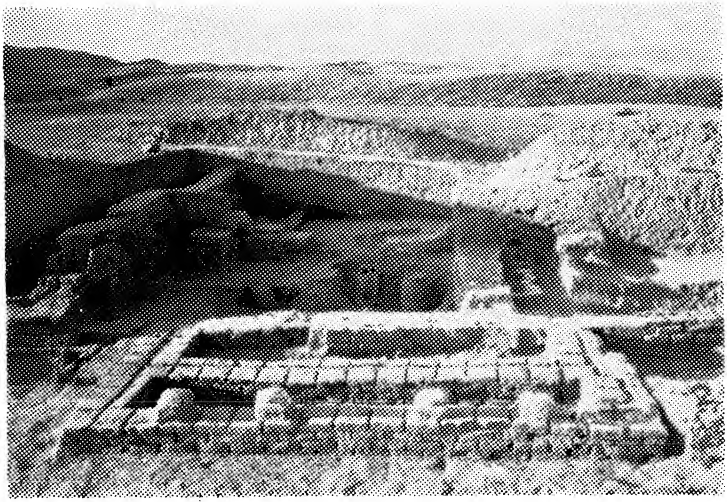

اطاق های معبد

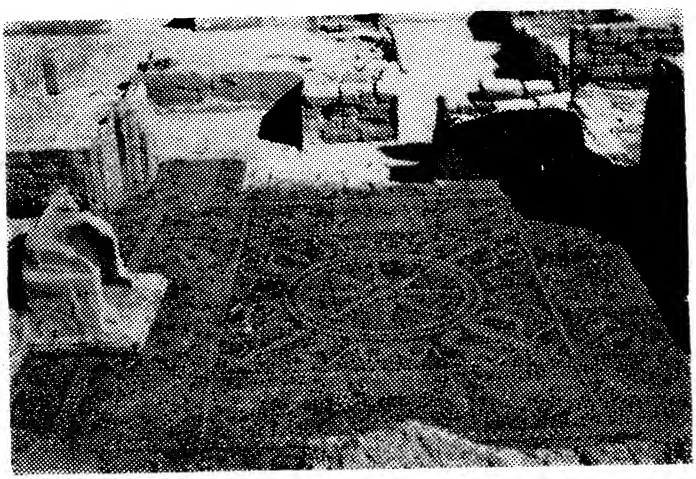

تشناب قصر

PROPERTY OF
ACKU
10271

PROPERTY OF
ARIC
Established
1989

کتیبه به‌رسم‌الخط یونانی

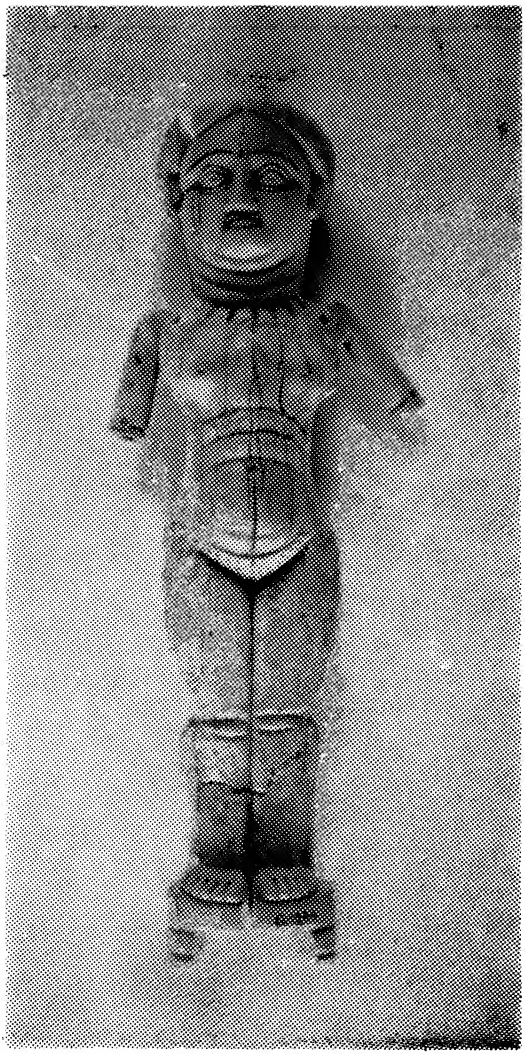

مجسمه ای‌که دست آن درحالت‌حرکت
نشان داده شده

یادداشت :

مدیریت نشرات مرکزبین‌المللی تحقیقات کو شانی مفتخر است که‌به مناسبت گشایش(اتاق آی‌خانم) موزیم ملی افغانستان ، رسانه ای‌را زیر عنوان (آی خانم) در دو بخش به زبانهای دری و فرانسوی نشر می کند .

سهمگیری این اداره علا وه از وظایف اصلی اش درزمینه فعالیت های کلتوری وباستانی وخدمات ارزشمند تاریخی با سایر دیپار تمنت های ریاست کوشانی ، باستا نشناسی و موزیمها ، مایه شاد مانگی همکار ان اداره نشرات کو - شانی است . از چنین‌پویش مطلوب و کوشش مثبت ، احساس با لش و فرا زندگی میکنیم که دایم بادو پایا .

«گل محمد ادبیار»

Ai Khanoum

On the Occasion of the inau guration of the Ai-Khanum Hall at the National Mus eum of Afghanistan.

Kabul, May 1981

MINISTRY OF INFORMA TION AND CULTURE
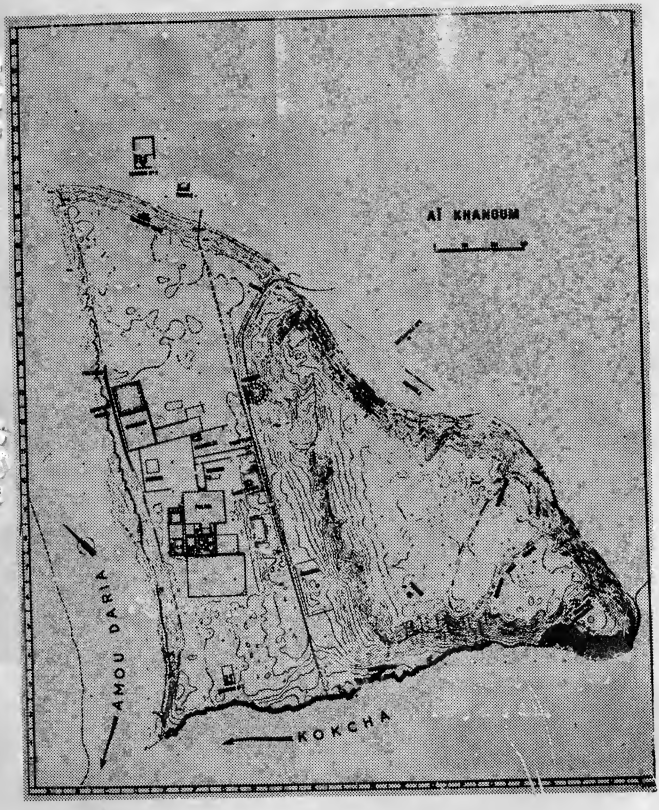
Kushani, Archeology and Museums Department,